

НОВО РАЃАЊЕ НА ЗБОРОТ

антологија на младата
македонска поезија

избрале и приредиле
Весна Мојсова-Чепишевска

и

Иван Антоновски

ИЗДАВАЧ
ПНВ Публикации
www.pnv.mk
contact@pnv.mk

ЗА ИЗДАВАЧОТ
Јулијана Величковска

УРЕДНИК
Јованчо Димоски

Copyright: © 2023 Сите права на изданието ги има ПНВ Публикации ДООЕЛ Скопје. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатена или електронска форма без писмено одобрување од издавачот.

СОДРЖИНА

Зборот одново се двои од темнината
(За новото раѓање на зборот во современата македонска
поезија) – Весна Мојсова-Чепишевска и Иван Антоновски / 11

*Време е кога бараат од нас / да зборуваме за сечија
груѓа болка / освен за својата*

Калиа Димитрова – 1991
Ѓрад во облаци / 48
синиот ѓрад / 49
мачки / 50

Михајло Свидерски – 1991
Седмица / 52
Јазикот / 53
Во времето / 54

Павлина Атанасова – 1993
Засивалка / 56
За болката / 57
На сестра ми / 58

Моника Стојановска – 1993
Има и такави денови / 60
Месечината ме следи / 62
Amor fati / 64

Андреј Ал-Асади – 1996
Секој секому огледало / 68
Кокино / 69
Каде што нема ништо, таму е Бог / 71

Ива Дамјановски – 1996
Без почеток / 74
Дејте / 75
Сейтември / 77

Диме Данов - 1996
Ние сме од тој народ / 80
Пойовка / 82
Очајот сами го среќаваме / 83

Исток Ј. Улчар - 1996
Првоаприлски маски / 86
Зошто не сум поет / 87
Другар Солев, сега и туѓите дворови се црни! / 88

Ивана Јовановска - 1998
Сноштите сонив војна / 92
Никогаши повеќе / 93
Мала патишна борба / 94

Андреј Медик Лазаревски - 2001
Дијаболчността на нашата еројника / 96
Ненасловени сме / 97
Го земам твоето име како мое, а тебе ти подарувам бесмртност / 98

Викторија Ангеловска - 2002
во сиви денови се убедувам... / 100
се справам пред тебе... / 101
сакам да ти испржам рацете... / 102

Марија Велинова - 2003
преговори / 104
секретарката на бога / 106
не би игнорира / 108

ти бодам в ѝрло / да исцедиш ѝсна

Иван Иванов - 1991
Биднина / 112
Наместо манифест / 113

Стефан Костоски - 1991
Земјоделецот со којачот прервитува една планина... / 116
Пејзаж / 117

Марија Грубор - 1992
31 / 120
Пресечен кабел / 122

Гордана Балеска Трифуноска - 1993
Прво беше зборот / 126
Во себе ме пуштам / 127

Никола Дукоски - 1993
Нее / 130
Ситојан си имал синови / 131

Борислав Јарчевски - 1993
Сесија / 134
Дамари / 136

Габриела Мишел Милкова Робинс - 1998
Un rêve à deux / 138
Кука на слеило / 139

Рената Пенчова - 1998
Запролетува / 142
Палиндромни изрази / 143

Сара Ѓорѓијоска - 1999
Реченица / 146
Младост / 147

Верица Мукоска - 1999
Развеани преситилки / 150
Уметност во филџан кафе / 152

Софија Поповска - 1999

Враќи-огледала / 154

Вечерен ейилоџ / 155

Благица Трајкоска - 2002

сомнеж / 158

викај ѝојивко од ѝвоиѝе мисли / 159

Софија Тодороска - 2003

Сабја со бисерен балчак / 162

Грација / 163

Васил Ханциски - 2003

Шѝо ако / 166

Градски ѝарк / 167

Марија Јанчевска - 2005

Сидна умејносѝ / 170

За едно време - зад времеѝо / 171

Во левиоѝ џеб од каѝуѝоѝи ја носам / мечѝиѝаѝа кон едносѝавноѝо

Марија Ангеловска - 1994

Уѝро / 176

Горазд Кени Китановски - 1994

Срушеѝе џо и Кокино / 178

Никола Наумовски - 1994

Кафез на лудѝиѝе / 180

Филипа Сара Попова - 1998

Оѝѝушок / 182

Пеѝи Стамков - 1999

Моѝѝиѝе на влечуѝиѝе / 184

Љубица Петровска - 2000
Расилејџие / 186

Ива Петреска - 2001
Градско дејџе / 188

Сатја Александар Давитков - 2002
Градинајџа шџџо јролеј не дочекала / 190

Емануела Ковачевска Китановска - 2002
Градој на еклийсајџа / 193

Иван Николов - 2002
Кула / 196

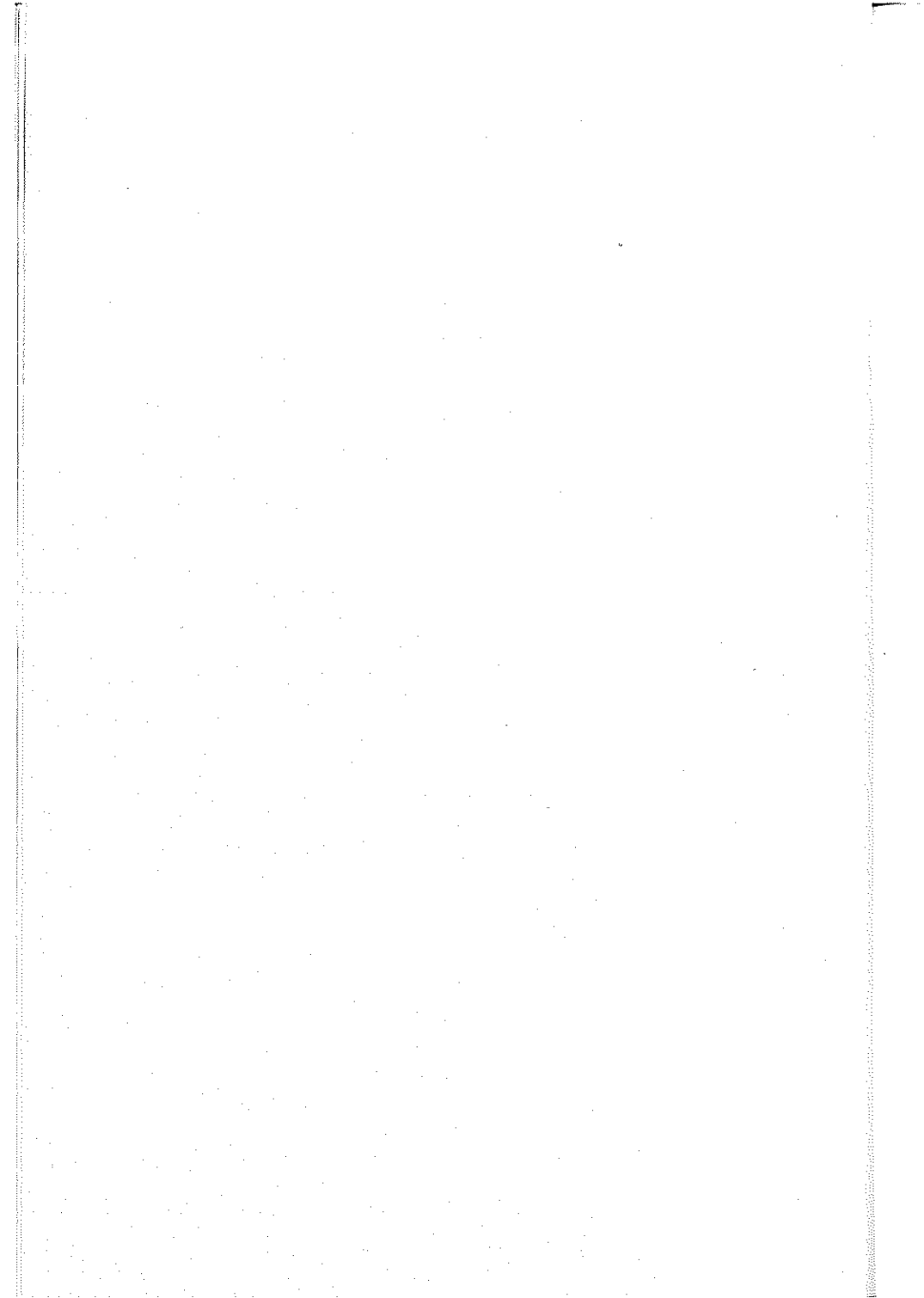
Дамјан Златановски - 2003
На врвкџџе на живојџој / 198

Јована Стаматовска - 2003
Сакаш ли да си ми нишџџо? / 200

Лука Иванов - 2004
Таворскајџа свејџлина / 202

Макрина Јорданова - 2004
јологи ме... / 206

Драгана Стојадиновска - 2004
Црн слободен славеј / 208

ЗБОРОТ ОДНОВО СЕ ДВОИ ОД ТЕМНИНАТА

За новото раѓање на зборот во современата македонска поезија

Минатата, 2022 година, кога се навршија 70 години од објавувањето на првата поетска книга со исповеден тон напишана на македонски литературен јазик – „Стихови за маката и радоста“ од великиот Ацо Шопов, но и 40 години од неговото прерано упокојување, измина и точно една деценија од објавувањето на антологијата „Ветерот носи убаво време“ (Скопје: Матица македонска, 2012). Со неа се претстави дотогаш највредното од тогашната најмлада македонска поезија и проза – од авторите родени во периодот од 1980 до 1990 година. Нејзиниот наслов не беше случаен, оти не само што го симболизира она што се веруваше дека ќе се постигне со таа антологија, туку и зашто беше *йозајмен* од творештвото на Шопов¹, токму во контекст на чувствувањето на истите настани од неговата биографија, само 10 години претходно. Ама клучно – заради соодветноста да го отслика континуитетот на развојот на македонската книжевност, од првата повоена генерација македонски автори на која ѝ припаѓа Шопов па сè до тогаш најмладите, за кои и се потврди дека претставуваа(т) нова развојна фаза и во македонската поезија и во македонската проза. Периодот од една деценија се чини беше доволен за да се оствари критичко опсервирање на сето она што се случуваше во македонскиот книжевен простор од објавувањето на таа антологија па натаму, преку обид да се одговори прашањето „Какво време донесе *вейперот* во македонската книжевна стварност?“². Впрочем, таквото критичко осврнување и му беше потребно на македонскиот книжевен простор. Но, дури се дојде до одговорот-заклучок дека навистина ни се случи/ува

¹ „Ветерот носи убаво време“ е наслов на поетска книга на Ацо Шопов објавена во 1957 година, како и на негова песна, објавена во истата книга, а првообјавена во списанието *Современост*, VII, 8, Скопје, 1957

² Ова прашање беше и наслов на трибината која се одржа во ноември минатата, 2022 година во Културно-информативниот центар на Скопје, токму по овој повод. Во завршницата на трибината се одржа и поетско читање на нови поетски гласови – автори родени од 1991 година, кои веќе претставуваа(т) нов *вейпер*, а се меѓу авторите застапени во оваа антологија.

нова развојна етапа на современата македонска книжевност се дојде и до една поголема слика за македонската книжевна стварност³. И за тоа дека ни се случи навестување на нов реализам, обид за експериментален модернизам во постпостмодернизам, а, пред сè, доминантен остана книжевниот индивидуализам. Покрај тоа, се отворија и некои други прашања. Едно од нив беше: „Не е ли време за некоја нова антологија?“ Затоа што во текот на таа измината деценија, во книжевниот простор веќе сериозно зачекорија автори родени во периодот од 1991 година наваму – нови гласови со нови поетски.

И еве, во оваа 2023 година, кога се навршуваат 100 години од раѓањето на Ацо Шопов, таа антологија, и тоа на поетското творештво на авторите родени од 1991 година наваму – се случи⁴. Се чини дека и мораше да се случи токму во оваа година во чест на Шопов, затоа што, од една страна, не само потребно, ами се чини и нужно е веќе во македонската културна стварност да се валоризира и критички да се согледа и опсервира она што е нова вредност на македонската современа поезија остварена од нови поетски гласови. Ама, од друга страна, и заради достоиното чествување на делото на Шопов, кој важи за еден од најголемите поддржувачи на младите автори во периодот на педесеттите, шеесеттите и седумдесеттите години на минатиот век – и како поет, и како културен деец воопшто, вклучително и преку издаваштвото и преку уредништвото во периодиката. До денес, неретко се чинат актуелни некои негови ставови како оној изнесен на трибината „Литературната ситуација денес“ одржана во Друштвото на писателите на Македонија на почетокот на шеесеттите години на минатиот век:

³ Уводните излагања на трибината „Какво време донесе *вейтерот* во македонската книжевна стварност“ се објавени во електронското списание „Рефер“ (<https://refer.net.mk>), бр. 143-144 ноември – декември 2022 година

⁴ За да се оствари објавувањето на оваа антологија, значајно е што зад неа како издавачки проект застана издавачката куќа „ПНВ Публикации“, која во изминативе неколку години го има водечкото место во објавувањето поетски книги од млади македонски автори, вклучително и дебитантски. Всушност, „ПНВ Публикации“, во последниве неколку години, како издавач ја има улогата што претходно, во првата деценија и во првите години од втората деценија на овој век, во македонскиот книжевен простор, во однос на промоцијата на новите поетски гласови ја имаа издавачките куќи „Антолог“ и „Темплум“, па затоа и не мал дел од авторите застапени во оваа антологија имаат и објавени поетски книги во издание на „ПНВ Публикации“.

„Ако во овој момент пледирам за нешто, тоа е потребата да престане играта со младите во литературата. Знаеме дека на едната страна имало прилично големо политиканство, а на другата извесно оглушување за сè она што младите го носат во литературата, без оглед на самата литературна поголема или помала тежина на предлаганите текстови за објавување (...) На младите им треба помош, но она што досега е сторено не може да биде патоказ.“⁵ Па така, следејќи ги и пораките и пристапот на Шопов, се пристапи кон подготовката на оваа антологија – вклучително и за да не се случи оглушување за какво што зборувал тој во текот на минатиот век. Но, сепак, мора да се нагласи дека овие автори, барем позабележливо, засега не наишле на такви барикади во книжевниот простор, дотолку што може да се каже дека дел од нив и мошне брзо по своето дебитирање се не само препознаени, туку и посочени на македонската книжевна сцена, иако, за љубов на вистината, има и такви кои и натаму се во сенката на книжевните споменици, и покрај тоа што се нови, моќни поетски гласови.

Затоа, не случајно, во насловот и на оваа антологија, повторно е *йозајмен* поетски наслов на Шопов – од неговата песна „Раѓање на зборот“, за првпат објавена во списанието „Современост“, во 1963, а потоа поместена во поетската книга „Небиднина“, објавена истата година – пред точно 60 години.

Но, се чини, мора да се напомене дека контекстот во кој се објавува оваа антологија е поинаков од оној во кој се објавени речиси сите претходни антологии што имале за цел да претстават генерациски блиски, млади автори од македонската книжевност. Во речиси сите антологии со ваква цел, најголемиот дел од авторите претходно имале/имаа објави само во периодиката, вклучително и во книжевните (најчесто студентски) алманаси или само една, дебитантска книга, ама, сепак, не биле/беа многу експонирани и присутни на книжевната сцена⁶, додека, поголемиот дел, своите дебитантски поетски книги ги објавувале/а по објавувањето на

⁵ Повеќе за оваа дебата е објавено во списанието *Современост* XIII, 2-3, Скопје, февруари-март 1963, каде е објавен и посочениот цитат.

⁶ Со ретки исклучоци на по неколку автори кога станува збор за родените во седумдесеттите и осумдесеттите години на минатиот век, кои имаа по неколку книги и беа во извесна мера веќе етаблирани и пред објавувањето на антологиите кои се однесуваа на *генерациска рамка* во која припаѓаат.

антологијата. Наспроти тоа, со авторите родени од 1991 година наваму, ситуацијата, навистина е поразлична.

Еден дел од нив, како да фатија вагон од возот со кој во македонскиот книжевен простор влегоа авторите родени во осумдесеттите години на минатиот век, и уште по дебитирањето на книжевната сцена, вредностите на нивната поезија беа забележани, коментирани и вреднувани. Притоа не беа и не се присутни само во некаков младински/алтернативен дел од македонскиот книжевен простор, туку веќе доволно се етаблирани авторски имиња. Некои од нив веќе и имаат добиено или веќе беа во потесен избор и за престижни книжевни награди (на пр. Ива Дамјановски е досега најмлад добитник на наградата „Браќа Миладиновци“ на Струшките вечери на поезијата, и тоа за поетската книга „Двоумење“ во 2020 година, а Андреј Ал-Асади и Павлина Атанасова, со свои поетски книги беа во потесниот избор за истата награда⁷). Учествуваат на меѓународни поетски фестивали и надвор од земјата, застапени се во антологии без генерацијски одредници објавени во Македонија и во странство, на домашни поетски манифестации не настапуваат само на отворен микрофон или во придружната програма како што било случај со некои други некогаш млади автори, ами неретко се на иста сцена и со автори што биле/се дел од нивната задолжителна и/или слободна лектира. Во исто време, и бројот на книгите што го имаат објавено некои од нив е навистина тешко споредлив со оној на авторите родени во претходните децении, но сепак, тоа наметнува критичка внимателност, имајќи ги предвид околностите што произлегуваат од нагласениот издавачки либерализам и хиперпродукцијата.

Оттука, при подготовката на оваа антологија, чувствувавме обврска таа да е и критички сублимат на највредното од поезијата на овие автори, што се застапени во првиот циклус „Време е кога бараат од нас / да зборуваме за сечија друга болка / освен за своја-

⁷ Андреј Ал-Асади во потесниот избор за оваа награда досега се има најдено трипати и тоа со поетските книги „Под дрвнишовото сикѐ“ во 2018 година, „Небесна геометрија“, во 2020 година и „Секој секому огледало“ во 2022 година. Всушност, со секоја негова поетска книга објавена, по дебитантската „Midnight Blues“, Ал-Асади е во потесен избор за наградата „Браќа Миладиновци“. Павлина Атанасова влезе во потесниот избор за истата награда со својата дебитантска стихозбирка „Големата прегратка“ во 2021 година.

та⁸. Во вториот циклус – „те бодам в грло / да исцедиш песна“, се стиховите што ги избравме од авторите што веќе исто така повидливо зачекорија во нашиот книжевен простор, повеќе или помалку етаблирани, но од кои и допрва се очекуваат поголеми творечки резултати (според критичкиот суд при исчитувањето на нивното доегашно творештво). Додека, во третиот циклус – „Во левиот џеб од капутот ја носам / мечтата кон едноставното“, се песните што ги издвоивме при повторното исчитување на досега објавеното од автори што досега немаат објавена книга⁹, од кои повеќето се родени кон крајот на минатиот или во овој век, а чиишто објави во периодиката и/или во интернетскиот простор најавуваат дека од нив, во времето што следи, може да се очекуваат позабележливи творечки остварувања. Чувствувавме потреба, во оваа антологија да има и нивни песни, бидејќи, како што Шопов има нагласено уште во 1954 година, во текстот „Книгата денес“, кој и денес може да звучи актуелно: „Со растежот на литературата се заострува и критериумот, но тоа заострување не смее да го достигне оној степен кога всушност ќе ги оневозможи сите талентирани писатели да се појават пред јавноста, во прв ред – помладите талентирани писатели.“¹⁰ Па така, се надеваме дека ним, ова антологија можеби и ќе им овозможи и ќе ги поттикне на нови творечки видици...¹¹

*

При подготовката на оваа антологија, постојано се запрашувавме дали работниот наслов „Ново раѓање на зборот“ е соодве-

⁸ Насловите на циклусите во антологијата се стихови од песни поместени во нив. Избраните стихови-наслови одразуваат и дел од поетичките специфики на песните во циклусите.

⁹ За објавена книга предвид се земени исклучиво објавите регистрирани во единствениот национален библиотечно-информациски систем на заемна каталогизација на публикации и кои имаат меѓународен стандарден број за монографска публикација (ISBN).

¹⁰ Текстот е објавен во списанието *Разлеги*, 1, 3, Скопје, 31 јануари 1954, стр. 3-4

¹¹ Цениме дека одделно значајно е што оваа антологија се објавува и во година кога меѓународната поетска манифестација Поетска ноќ во Велестово со која нераскинливо е поврзана издавачката куќа „ПНВ Публикации“, се одржува по јубилеен, 35 пат. Претходно, јубилејното, 25 издание, во 2013 година, во целост беше посветено на тогаш младата македонска поезија, а по повод 30 издание на манифестацијата, „ПНВ Публикации“ ја објави книгата „Гласови на новиот век: панорама на поновата македонска поезија“. Веќе со објавувањето и на оваа антологија, се чини, поврзувањето на јубилеите на Поетска ноќ во Велестово со претставување на вредностите на творештвото и на младите македонски поети станува традиција.

ген, односно, дали е оправдан и поткрепен со она што ќе е нејзина содржина. Дали навистина во нашиот книжевен простор, преку поезијата се случува *ново раѓање на зборои*? По настојување за повеќекратно препрочитување и микроисчитување на сето објавено од авторите родени од 1991 година наваму, дојдовме до потврден одговор на ова прашање. Навистина, новите поетски во современата македонска поезија, што со своето творештво ги претставуваат овие (по)млади автори, водат до *ново раѓање на зборои*. Но тоа *ново раѓање на зборои* не се дистанцира од традицијата. Напротив.

Со стапнувањето на книжевната сцена на авторите родени во осумдесеттите години на минатиот век се чувствуваше *загушеност* од постмодернистичките технички и својства, колажи и палимпсести, ама, во исто време, и потреба кај еден дел од авторите да се избега од традицијата и да се експериментира со поетскиот израз, со јазикот на секојдневието и со сликата од секојдневието врамена со нов поетски дискурс. Но сега, се чини значаен дел од овие автори родени од 1991 година наваму, како да чувствуваат *загушеност* од дистанцирањето од традицијата, но и од експериментот (иако некои од нив и дебитираа со таква поетика), со потреба за враќање кон некои традиционални форми на стихотворување што ги има во творештвата на нивни претходници, особено од периодот до зрелиот модернизам во нашиот книжевен простор, за кои со своето писмо и покажуваат дека не се анахрони и застарени ако за нив има содржинско оправдување во кое е вградена и иновацијата. И ако се стихотворува искрено, ама и со еден специфичен авторски однос кон песната, не само како творечки резултат, туку и како парче интимност што се споделува со светот, иако неретко таа води и до бунт, револт, критика... Доминантно, токму преку таквиот поетски дикурс, со поетичко навраќање и кон традицијата, еден дел од овие автори навистина остваруваат *ново раѓање на зборои*, покажувајќи реактуализација на некои канонизирани поетички вредности во нов облик.

Дотолку што предизвикуваат и размисла, и заради поетичките особености и заради начинот на кој настапуваат во нашиот културен простор, дали можеби одново, во класична смисла, ќе може да се зборува за книжевна генерација (кон која би при-

паѓале дел од нив), иако, сепак, и меѓу нив нема цврсто поетичко единство. Сепак, се чини дека има поголема поетичка блискост, отколку меѓу поетите родени во осумдесеттите години на минатиот век, кои поетички ги поврзува и различноста – меѓусебна, ама и од нивните претходници, особено оние што дебитираа до пред појавата на постмодернизмот.

Но, од друга страна, не може да не се одбележи дека меѓу овие автори родени од 1991 година наваму има и такви (иако не многубројни) кои не се дотолку приврзаници на навраќањето и кон некои канонски поетички решенија, туку своето *ново раѓање на зборот* го остваруваат преку поинаков, можеби и поекспериментален дискурс, ама сепак, поразлично отколку авторите што дебитираа пред нив, во првата деценија и во првите години на втората деценија на овој век. Трети, пак, трагајќи по својот поетски израз – по оној во кој ќе се најсвои, во досега објавеното се потврдиле и преку едниот и преку другиот модалитет, но токму со забележливо настојување за *ново раѓање на зборот*...

Се надеваме дека прочитот на оваа антологија ќе поттикне (одново) да се препознаат овие поетички особености и вредности што го формулираат и претставуваат *новото раѓање на зборот* во нашиот книжевен простор, но сепак, понесувајќи ја одговорноста на приредувачи на овој антологиски избор, чувствуваме потреба да споделиме барем неколку согледби и размисли за овој нов поетски бран во нашата книжевна стварност.

*

„Поетот е во песната како во студена пештера, како во непрегледна шума каде што, наместо дрвјето, лежат огромни, расфрлани и скаменети зборови. Тој е оној што треба да ги спаси од смртта, да ги разбуди од скаменетиот сон, да ја оживее шумата, за да почне дрвјето да оди. Често тој успева во тоа, а можеби уште почесто стои во неа, во таа шума, збунет и беспомошен, попусто повикувајќи ги да му помогнат во очајот поранешните поетски искуства. И така од песна во песна. Штотуку ќе се затвори еден круг, треба да се отвори нов. И секогаш едно исто проклето прашање – како?“

Ова Шопов го има запишано во 1969 година¹², а вистинитоста на овие зборови се потврдува и денес, по повеќе од половина век и преку поетското творештво на македонските автори родени од 1991 година наваму. Во овој антологиски избор, по многукратни исчитувања на она што го имаат објавено досега, настојувавме да се поместени дел од песните преку кои тие најмногу успеваат да ги разбудат скаменетите зборови, некогаш да им дадат и нови значења за да се случи повторно *ново раѓање на зборот*.

Но, за дел од авторите, во оваа антологија се забележува и стоењето во песната и повикот кон поранешните поетски искуства, кој сепак, се чини, кај нив не е од очај туку од потреба кон поетичко навраќање и преосмислување, но и реактуализација на дел од достоинствата и, воопшто, особеностите на сегменти од поетската традиција воспоставена од нивните претходници. За притоа, со неа да се поврзе новото пеење и да се оствари потребата за поетски одглас во своето време, со свесност дека поетскиот јазик не треба да подлежи на *сленг* разбирлив само во времето денешно, ами треба да е разбирлив и во другите времиња. Затоа што песната и може да ја укине границата меѓу времињата, за што и нејзе ѝ е потребно зборовите да се нескаменети. Со тоа, во дел од песните поместени во овој избор, и се остваруваат реактуализацијата и иновацијата за кои и теориски се залагаше и Блаже Конески. Се чини, за дел од овие автори, токму тоа е и еден од одговорите на прашањето – како.

Па затоа, „кога дознав за мотивот небиднина / вечноста ја испатував во еден миг / впишувајќи стих на лицето на земјата“, како што е запишано во стиховите на Марија Велинова од песната „Не би иднина“¹³. Додека во дел од стиховите на Андреј Ал-Асади, истовремено со тематско-мотивската реактуализацијата на архаичното се остварува и реактуализација на римата и ритамот, вклучително и на оној од македонскиот фолклор, при што преку некои од нив одекнува и 7/8 такт. И по бегство од него во творечкиот

¹² Во написот „Поетот треба да ги разбуди зборовите“ (оригинал: „Песник треба да пробуди речи“) објавен во *Књижевне новине*, Белград, бр. 348, 1 март 1969, стр. 9. На истата страница се наоѓаат и песната „Грозомор“ во претеп на Сретен Перовиќ и написи за поезијата на Шопов.

¹³ *Небиднината* која македонскиот поетски јазик му ја должи на Шопов, во оваа антологија е присутна и во песни на Иван Иванов и Емануела Ковачевска Китановска.

опит на многумина автори, одново се јавува и врзаниот стих и со него како во песната „Кокино“, „Впиени в карпа, / Впиени луѓе, / Небаре знаци / Врежани в ред. // Думаме зошто, / Думаме како, / Осветен станал / Каменот блед.“ А во песна од Павлина Атанасова, „*ишћо е домој, / ишћо е домој* / ги прашуваа поетите, *Шћо е домој, ишћо е домој,* / ги прашуваа раселените, / и в *јради, ѿо дамаришће, жрґнуваше Сїернаїа,* / болскотоа намножените сонца.“, со што во стихотворувањето за болката, инакво значење добива *сїернаїа* на Конески, оти „...ја сокривме болката, *ја зайнаваме Сїернаїа,* / со *бубак, со йарїали, со ѿсочишћје, со чакалишћје,* / ја сокривме во јадрото / на Сонцето чишто зраци сакаа да ги скратат.“ И дури во поезијата на Калиа Димитрова, „само слушаш / како ветрот ти зборува / на разбирлив јазик“, Михајло Свидерски упатува „...тешко молчење / како молитва“: „запази ни го зборот од истребување / скриј го некаде меѓу водите, / меѓу тишините, / да не ни исчезне со градот / и народот / и книгите.“ Ама сите овие стихови во кои има реактуализација и поетска иновација на/за небиднината, молитвите, ветрот, тишината и стерната се само дел од мноштвото илустративни примери за новото будење на скаменетите зборови со кои преку творештвото на авторите родени од 1991 година па наваму се случува *новојо раѓање на зборој.*

Иако неоспорно е – се чини и овие автори ги следи проклетството постојано да си го поставуваат тоа прашање како откако ќе се затвори еден да се отвори друг круг во песната, при што особено кај оние со повеќе објави се забележува доаѓањето до различни одговори од објава до објава, од книга до книга, во потрагата по целосно свое автентично пеење. Ама клучно е што голем дел од нив доаѓаат до тие одговори, кај некои поттикнувајќи и различни творечки фази, ама во сите нив, сепак, со автентичен, свој поетски израз, кој, кај некои повеќе, кај други помалку, се надоврзува на македонската поетска традиција. Настојувавме меѓу кориците на ова издание, застапените песни и да ги претставуваат тие одговори на ова вечно поетско прашање. Се надеваме дека успеавме, при што треба да се има предвид дека кај некои од авторите, особено меѓу оние што сè уште не објавиле поетска книга, и во избраните песни стојат во песната и штоѓуку

ги будат зборовите... Кај дел од нив најверојатно големото бу-дење на зборовите и допрва ќе се случи.

Ама дури и ако покрај нивната поетичка хетерогеност, се оби-деме сите песни поместени во овој избор да ги исчитаме како една песна на *новото раѓање на зборот*, одново и кај нас како читатели се јавува тоа проклето прашање на кое упатува Шопов – како? А тоа бу-дење на скаменетите зборови, овојпат е и директно поврзано со прашањето како и зошто се случува ова *ново раѓање на зборот* во македонската современа поезија. Се чини, до можните одговори на овие прашања, читателот може да дојде само со неколкукратни навраќања и исчитувања на поместеното меѓу овие корици, при што во прв миг ќе се препушти да го поведат избраните стихови, а потоа ќе ги исчита и во контекст на досегашното македонско поет-ско искуство. Затоа што „Ние сме од тој народ. / Си игране со мар-тинки. / Со басми ги полниме муцките. / На дождот ги милуваме / вилите. Во езерото испуштаме / сонцашта како немирни јагули. / За тие да ја најдат жената / со прамени од песни, / со меч од мечти / в рака.“ – како во една од песните на Диме Данов.

Впрочем, така ги исчитувавме и ние како приредувачи на овој избор и во овој уведен текст се обидуваме да дадеме барем дел од сето она што ги сочинува можните одговори на овие прашања. Затоа што, сепак, клучното е што овие (по)млади автори, всуш-ност, по сè изгледа безрезервно веруваат во моќта на поезијата¹⁴. Па затоа, „бдеам над себе и мојата песна / чиј почеток некогаш ќе го заборавам“, зашто „Смртта е заборавање на мирисите / или

¹⁴ Најголемиот дел од нив веруваат и во моќта на себеизразувањето во стих на мајчини јазик, чекорејќи по стапките на своите претходници, особено оние од втората половина на минатиот и од овој век, кои и јасно укажаа дека најмногу и најдобро знаат да се изразат на својот мајчини, македонски јазик. Од авторите чие творештво е опфатено со овој антологиски избор, и на немајчини, односно, и на англиски јазик пишуваат: Софија Поповска, Габриела Мишел Милкова Робинс и Јована Стаматовска. Поповска, самата своите песни ги препејува од/на македонски јазик, додека Милкова Робинс доминантно пишува на англиски јазик и нејзината засега единствена поетска книга „The Peak of Tonight / Врвот на ноќта“, како и дел од нејзиното поетското творештво публикувано надвор од стихозбирката се објавува двојазично, во превод и на македонски јазик. Нејзината прва песна на македонски јазик е објавена во 2019 година, на е-порталот „Окно“ (<https://okno.mk/>). Впрочем, засега, меѓу авторите чиишто стихови се во оваа антологија, само тие отстапуваат од таа приврзаност за мајчиниот јазик, карактеристична за македонската поетска традиција во изминатото столетие, но заради нивните досегашни творечки резултати, избраното од нивното творештво е поместено во овој антологиски избор.

на почетоците од песните“, како што е запишано во и меѓу стиховите на Моника Стојановска. А се чини не е целосно остварливо моќта на поезијата (само) теориски да се објасни...

*

„Ако поезијата треба да кажува јасни, цврсто дефинирани и непорекливи нешта – тогаш нема потреба од стихови: за таа цел би била доволна и прозата, филозофска или моралистичка.“ Се чини дека и авторите од „Ново раѓање на зборот“ или барем поголемиот дел од нив, свесно или не, во себе го носат овој став за поезијата, кој во својот текст „Ars poetica“¹⁵ го истакна и годишешниот добитник на Златниот венец на Струшките вечери на поезијата (СВП)¹⁶, Влада Урошевиќ. Затоа што во не мал дел од нивната поезија, и тоа во сето она што го имаат објавено досега, а не само во избраното во оваа антологија, тие кажуваат токму за нешта кои не може да се рече дека се целосно јасни, цврсто дефинирани и непорекливи, што се согледува и во интерпретационската слојевитост на еден дел од песните што се меѓу кориците на овој избор. Иако „Никој не знае што точно стои / зад сите збунети растојанија, / единствено знае дека го прават да се чувствува / немоќно / додека неуспешно се обидува да даде некаква смисла / на оддалеченоста“, како во песна на Стојановска. И иако „Полн сум копнеж и стрв / по игрите со калта, кај задниот двор. / Единствено насон би се извишил над сидот, /само за да сирнам.“, како во песна на Данов.

Затоа „Разбирањето се раѓа / Додека / Неизбежни и невозможни, / И невидливи, / Лебдиме како да сме тешки“, а „... децата не се луѓе / и луѓето им љубоморат на децата / бидејќи децата

¹⁵Текстот е објавен како додажок во книгата „Седмата страна на коцката“ (Скопје: Магор, 2010), а потоа е (ре)објавен и во книгата „Viola arsenica: белешки за поезијата“ (Скопје: Готен и Македонска академија на науките и уметностите, 2021).

¹⁶Еден од главните иницијатори за нивното одржување, и тоа најпрво како поетско читање на македонски автори во 1961 година по повод јубилејот 100 години од објавувањето на првото издание на Зборникот на Миладиновци, а потем и прв претседател на Советот на Струшките вечери на поезијата (СВП) бил токму Ацо Шопов. Тој тогаш бил и претседател на Друштвото на писателите на Македонија (ДПМ), на кое е и еден од основачите во 1947 година со тогаш сè уште ненаполнети 24 години. На таа возраст, сега се некои од авторите чин песни се дел од оваа антологија

се бесмртни“, во стиховите на Ива Дамјановски. Но и затоа кога „Сакав да се маскирам во / безгрижна чувствителна личност“, „... не успеав. / На себе веќе имам премногу маски.“, како во песна на Исток Ј. Улчар, ама „сакам да ги испружам рацете / доволно, за да го допрам градот / во којшто сакам да постојам“, како во песна на Викторија Ангеловска. И „...се протегнувам / од едно до друго море / и од еден до друг бескрај / се пакувам во мала патна торба.“, во стихови на Ивана Јовановска. Затоа што „Во малтерот помеѓу две куќи / и кожата помеѓу чифт гради, / низ знаците на каменот / и кругот на преграатката, / луѓето секогаш во парови / одлегуваа кон вселената.“, а „Каде што нема ништо, таму е Бог“, во поезијата на Ал-Асади, во која авторовото Јас се искажува и преку слободен стих. Вакви, илустративни примери, од песните на авторите родени во периодот од 1991 година наваму може да се издвојуваат и до недоглед, ама повторно заклучокот ќе биде истиот: овие (по)млади автори не само што претендираат, туку и успеваат со автентична поетика, и во нашево време, во и меѓу стиховите, одново да се кажува (и) за нешта за кои не може да се рече дека се целосно јасни, цврсто дефинирани и непорекливи.

Во своите песни, тие не пренесуваат само размисли и поетски слики за своите емоции или за своите внатрешни дилеми за она што го понесуваат како товар – индивидуален и/или колективен, не упатуваат само критики и прашања за своето време, ниту само искажуваат бунт кој е карактеристичен за младоста, при што најголемиот дел од нив и не се задржуваат само во пределот на лично и интимното, туку и се судираат со светот – во себе и околу себе. Од тој судир произлегуваат стихови и како оние на Стефан Костоски во кои „Земјоделецот со копачот превртува една планина / За тука да се роди зимската музика / На ветрот од чкрипење на врати“, дури „Под овој град има уште еден град / Тонеме / Бродот од илјадници години / Ја пали и ја гаси светлината на палубата“. И дури „Некој некаде вечерва / за првпат чита сказна пред заспивање / на своето дете, / друг – на својата тага.“ во песна на Павлина Атанасова. И потем „Мирис на звукот што иде одатре / Кине страни испишани во воздух / Парчосува дупки и корне крици. / Приблесоци, скици, стуткани в клопче //

Заринкано в кош на одаи тајни / – Врисокот секна, сон се точи“ во „Утро“ на Марија Ангеловска. А „Нас нè дели ситче метар и пол, / од црвена цигла и кал издигнато. / Или само ние сме малечки / од годините и срамот.“, во стихови на Диме Данов.

Притоа, нивната песна иако поетички не секогаш во иста линија меѓу различните писма, се потврдува и остварува во непрекинат судир и со стварноста и со себеси, како што и Шопов тврдеше дека се потврдува и остварува вистинската песна¹⁷. Но пристапот во тој судир, во поетиките на овие автори се чини неретко е забележливо поразличен од оној на македонските поети родени во периодот на осумдесеттите, како и од оној на дел од авторите родени во седумдесеттите години на минатиот век. И тоа како во однос на стилот и изразот, така и во релацијата меѓу лирскиот субјект и лирскиот објект (кој во еден дел од песните и не е јасно диференциран, што е во функција и на нивната естетска вредност и интерпретативна комплексност). Но и во релацијата меѓу стихотворецот со читателот и, воопшто, со светот надвор од поетскиот текст. Затоа што тој судир, во творештвото на овие (по)млади автори не се остварува со истата поетска, ама и поетичка отвореност, туку, се чини, има поизразена севкупна поетичка блискост до начинот на кој творечки се остваруваше во поетики од македонскиот модернизам, вклучително и на неговите интимистички проблеснувања преку одделните поетски опуси, меѓу кој прво е она токму на Шопов, со „Стихови за маката и радоста“ (1952), ама можеби не помалку и со неговите „Љубов“ и „Очи“ објавени претходно. Ама блискост со овие поетики, не како епигонство, туку како резултат на потребата од едно поинакво пеење во кое, меѓу другото нераскинливо, се преплетуваат метонимиското и метафоричното. Иако во отуство на поетичко единство, забележливи се и авторски гласови што ја продолжуваат развојната линија на дел од своите современици родени во осумдесеттите, но сепак, со автентичен израз и личен поетички печат. Ама и кај едните и кај други-

¹⁷ „Песната не е само свест за егзистенцијата, таа е свест за себеси, и поради тоа и се потврдува и остварува во непрекинат судир и со стварноста и со себеси“ Ацо Шопов во разговорот со книжевниот историчар и критичар Миодраг Друговац објавен под наслов „Песната е свест за постојано менливата стварност“ (оригинал: „Песма је свест о непрекидно мењањој стварности“) во *Књижевне новине*, Белград, 15 август 1970, стр 12

те, видлива е тенденцијата општочовечкото/универзалното да се доживее и како лично, за потем, преку *новото раѓање на зборот* во нивните стихови, личното да постане општочовечко/универзално – онака како што впрочем беше и е и во опусот на Шопов и во неговото *раѓање на зборот*.

Од друга страна, мора да се забележи дека и, во најголем дел, авторите родени од 1991 година наваму навистина се приврзаници токму за поезијата како книжевен израз и комуникација со светот во себе и околу себе. Наспроти авторите родени во претходните децении, кои кога посериозно зачекорувале/зачекорувале на книжевната сцена, покрај поети беа присутни и прозаисти – раскажувачи и романсиери, меѓу овие (по)млади автори, оние што се приврзаници исклучиво на прозата се ретки (како на пр. Дијана Петрова¹⁸ и Нина Насеска¹⁹), додека и некои што имаат посериозни прозни остварувања истовремено се искажуваат и преку стих и не се откажуваат од поезијата (како на пр., Михајло Свидерски, Андреј Ал-Асади, Марија Ангеловска и Моника Стојановска)²⁰, следејќи го патот и на свои претходници – знаменити македонски автори коишто своето книжевно *Јас* го остваруваат/т и преку поезијата и преку прозата, а некои во истовреме и преку драмата (од примерите на Славко Јаневски и Петре М. Андреевски, до Лидија Димковска). Или барем помалку (по)млади автори – родени од последната деценија на XX век наваму се искажале

¹⁸ Авторка на прозните книги: „Бдењето над себе“ (роман, 2019), „Не правете им сенка на гробовите“ (раскази, 2020 – прво и 2021. – второ издание) и „Излегувањето од сенка (Тајното женско училиште)“ (роман, 2023).

¹⁹ Авторката се пројавува со објавување раскази во периодиката во текот на последните неколку години.

²⁰ Троица од овие автори се добитници на наградата „Новите“ за најдобар дебитантски прозен ракопис, што ја доделува издавачката куќа „Темплум“ – Михајло Свидерски за романот „Бело и Црвено“ (2014), Андреј Ал-Асади за збирката раскази „Друго минато“ (2018) и Марија Ангеловска за збирката раскази „Глава што лебди“ (2021). Свидерски е автор и на романите „Последните денови на Ханс“ (2019) номиниран за наградата на литературата на Европската Унија (EURL) и „Синовите на Адам“ (2022), додека Ал-Асади е автор и на збирката раскази „Утрото на бессониите“ (2021). Моника Стојановска, пак, за нејзиниот расказ „Розов еж“ ја доби третата награда на традиционалниот конкурс за краток расказ на дневниот весник „Нова Македонија“, во 2022 – истата година кога беше објавена и нејзината дебитантска поетска книга „Има и такви денови“. На истиот конкурс, во 2021 година, една од откупните награди, за нејзиниот расказ „Еден убав сончев ден“ доби Гордана Балеска Трифуновска, која со својата поезија е дел од *новото раѓање на зборот* во современата македонска поезија,

во книжевниот простор доминантно или исклучиво со проза, во онаа видлива форма на појавност како што се пројавуваа повозрасните од нив, додека токму дел од авторите родени во осумдесеттите години на минатиот век, денес веќе се меѓу водечките пера на македонската актуелна проза.

Па така, додека во антологијата „Ветерот носи убаво време“ беа застапени 23 поети и 12 прозаисти од кои неколкумина своето книжевно Јас тогаш го имаа остварено и со поетски обиди, за потоа во целост да се посветат на прозата, при издвојувањето на највредното од книжевното творештво на авторите кои *генерациски* се обрнати во оваа антологија, нема(ше) пообеман корпус што би овозможил дотолку да се направи и антологиски прозен избор. Барем не во оној обем каков што имаше кога во книжевниот простор посериозно зачекорија тогаш (по)новите автори родени во претпоследната деценија на векот зад нас, на кои потоа им се *приклучија* и други авторски имиња, кои и денес се едни од оние што ја формулираат македонската книжевна стварност, и тоа токму преку прозата. А, наспроти тоа, бројноста на овие 42 (по)млади поетски пера и го надминува вкупниот број на автори застапени и во „Ветерот носи убаво време“ (и тоа вкупниот број на поети и прозаисти). Но и на застапените во антологијата „Лирски додекамерон“ и во „Антологија на младата македонска авангардна поезија“²¹. Големата бројност со 42 автори што го претставуваат ова „Ново раѓање на зборот“, се чини и упутува кон заклучок дека во нашиот книжевен простор веќе настапи/настапува една нова творечка струја со силна верба во поезијата, која чувствува потреба за остварување на својот внатрешен, творечки и мисловен, а неретко и критички глас преку неа. Иако, на оваа бројност, можеби во еден дел влијаат и некнижевни фактори, заради кои да се пишува и објавува поезија, денес, може

²¹ Двете антологии се објавени во истата 2012 година кога е објавена и антологијата „Ветерот носи убаво време“. Тие се однесуваат исклучиво на тогаш младата македонска поезија, при што покрај автори родени во претпоследната деценија на минатиот век, опфаќаат и творештво на неколку дотогаш пројавени автори родени по 1991 година, од кои некои се присутни и во овој антологиски избор. Антологијата „Лирски додекамерон“ ја објавија Струшките вечери на поезија, а ја приреди Владимир Мартиновски, додека „Антологија на младата македонска авангардна поезија“ е издание на издавачката куќа „Феникс“ и ја приреди Елена Пренцова.

да се смета за ин, мора да имаме предвид дека во време кога „да бидеме искрени: светот – за жал – би можел да продолжи и без поезија и многу се малку оние што би ја почувствувале празнината што би настанала со нејзиното исчезнување“²², како што констатира Урошевиќ, токму при чувствувањето на Денот на поезијата – 21 март, во 2012 година, сепак, олкав голем број нови гласови веруваат во нејзината моќ. И ја чувствуваат! И ја создаваат!

Ама тие имаат свои претходници по чии врвици чекорат. Меѓу нив особено се издвојува токму Ацо Шопов, затоа што меѓу знаменитите претставници на својата авторска генерација, која по Втората светска војна го трасира натамошниот развој на современата македонска книжевност, целоживотно, до крај остана верен пред сè на поезијата како негов творечки израз, при што и неговиот единствен објавен прозен обид „Дванаесетмината од сончевата колона на младоста“ (1961) е со изразена лирска обоеност. Едноставно, Шопов остана доживотно верен на својата определба искажана и во еден разговор од 1960 година: „Ако постои поетски фатализам, тогаш ја сум еден од неговите најголеми поклоници.“²³ И меѓу овие (по)млади македонски автори, веќе се препознаваат такви кои (засега) имаат определба да се поклоници токму на поетскиот фатализам и од кои може да се очекува дека ќе останат верни на неа.

Кога во 2007 година, палестинскиот поет Махмуд Дарвиш го доби Златниот венец на СВП, меѓу другото истакна: „Како повозрасен сфатив дека поезијата е тешка, но сепак, возможна работа, но работа што не може да го смени светот. Наместо тоа, поезијата може да размести кандилца во мракот.“²⁴ Најверојатно, ова чувство и оваа размисла ги споделуваат и многумина други

²² Текстот на обраќањето е објавен во книгата „Viola arsenica: белешки за поезијата“ (Скопје: Готен и Македонска академија на науките и уметностите, 2021), под наслов „Целта на поезијата“.

²³ Од интервјуто за литературната редакција на Радио Телевизија Белград, на крајот на 1960 година Машинописот се наоѓа во фондот „Ацо Шопов“ во Архивот на Македонската академија на науките и уметностите „Харалампие Поленакович“ (АШ КЗ АЕ93), а преводот на македонски јазик е на Јасмина Шопова и е достапен на повеќејазичниот веб-портал „Лирскиот дом на Ацо Шопов“ (<https://www.acosopov.com/>)

²⁴ Од обраќањето на Махмуд Дарвиш до Струшките вечери на поезијата (СВП) од 29 јануари 2007 година. Целосниот текст на обраќањето во превод од англиски на македонски јазик на Зоран Анчевски е објавен во е-списанието *Блесок* (<https://blesok.mk/>), бр. 54, јуни 2007.

поети по изодување на дел од својот не само творечки, туку и животен пат. Наспроти тоа, се чини дека барем голем дел од овие 42 македонски автори чии песни се дел од „Ново раѓање на зборот“, веруваат, убедени се дека со поезијата, разместувајќи кандилца во мракот, можат да го сменат светот. Па затоа, иако во нивните стихови, понекогаш видливо се крши границата меѓу светото и профаното како во песната „секретарката на бога“ на Марија Велинова, самата песна за нив, се чини, има статус на светост. Па, најверојатно затоа, во стиховите на Рената Пенчова и обраќањето до лирскиот објект: „'Песно, ми простуваш ли?' / Како црквата што им простува на грешниците. / Преспан е молкот на народот, / ко осаменик за исповед.“

Иако во стиховите на некои од нив вдлабени во нивната *небиднина* има и разочараност во светот околу нив, барем на првото интерпретативно рамниште на некои нивни песни. Како, на пример, во стиховите на Ивана Јовановска: „Си заминувам оттука. / Одам да се прегрнам со сите маала / низ кои можам слободно да чекорам.“ или „Еден ден и јас ќе си заминам, / и тогаш не ќе има катче што ќе ми шепоти / за моите луѓе со крила“. И откако „Сношти сонив војна / што раѓа апокалипса во делови.“, „дишам повеќе од препорачаното. / И молчам, / колку што ми е дозволено.“ Ама, сепак, и тие веруваат во моќта на поетската реч. Како и оние што својот бунт го искажуваат преку стих, како Исток Ј. Улчар, зашто: „Не ми пее петлето, / како што вели дедо ми. / Мене ми рика незадоволниот граѓанин.“ Впрочем, се чини и самата потреба токму во и меѓу стихови да ги искажат тие разочараност и бунт е потврда на нивната верба во моќта на поезијата и во светот и во времето во кои живееме. Затоа што за нив, „буквите се оружје / во боиштата на синтаксата, / Поетската рамнодушност / отстрелува значење / непотребно во контекстот!“ како што е запишано и во песна на Марија Јанчевска.

И мора да се подвлече дека оваа верба во моќта на поезијата, преку поетското творештво од некои од нив се чини е јасно изразена иако своето творечко *Јас* го остваруваат и преку други форми на уметнички израз (музика, фотографија, илустрација, актерство, сликарство...). Но и дека покрај тие што студираат/

ле филологија, и тоа најголем дел на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (како и најголемиот дел од активните автори и поети и прозаисти родени во седумдесеттите и осумдесеттите години на минатиот век), или пак, на некој од уметничките факултети, меѓу авторите што го остваруваат ова *ново раѓање на зборот* бројни се и оние што професионално, преку своето образование биле насочени и кон сфери што не се дел од хуманистичките науки или уметностите (економија, право, политички студии, молекуларна биологија, информатика, електротехника...) Со тоа, и тие како да го следат патот на некои од своите претходници со формално образование, кое барем во прв миг, се чини, не е директно поврзано со книжевноста (пр. од Анте Поповски, Михаил Ренцов до Никола Маџиров и др.).

Велиме во прв миг, оти сепак, нема некоја област што директно или индиректно не е поврзана со книжевноста (иако не и со книжевната наука). И уште повеќе во друга насока – се чини нема област што не е или не може да биде дел од книжевноста, на еден или на друг начин, во рамките на книжевното димензионирање и пресликување на светот. Ама овој податок за формалното образование на дел од застапените автори во оваа антологија, уште повеќе укажува дека, сепак, во ова време не само оние што се формално книжевници и/или уметници, ами и други што пловеле/ат (и) во други професионални води веруваат во моќта на поетската реч и не мислат дека таа е неважна работа – напротив. Од друга страна, и потврдува дека навистина, можеби денес, да се пишува (а уште повеќе и да се објавува поезија) кај еден дел од младата популација, навистина е *ин*. И клучно, уште еднаш потврдува дека пишувањето/(пре)создавањето поезија не е нешто што може да се научи од некоја школа, ами е нешто што се носи и надоаѓа во/од внатрешното поетово *Јас*, иако забележливо – упатеноста во поетските традиции и воопшто во книжевноста се нужни за потребната самокритичност во препрочитувањето на сопственото поетско доживување или споделување на/со светот во себе и околу себе.

Не можеме да знаеме дали и до кога сите или поголемиот дел од овие (по)млади автори ќе останат доследни во убеденоста дека со поезијата може да се смени светот, иако во стиховите на барем

дел од нив се забележува дека таа не е резултат само на младоста и на некаков младешки занес, затоа што во поетиката на не малкумина од нив се препознава и дека живееле и живеат со поезијата и дека таа им била и им е водич за спознавање и вреднување на светот во себе и околу себе, бидејќи како скриен палимпсест во нивните писма се препознава и рефлексивната од писмата на мноштво нивни претходници, и од македонската, и од светската книжевност. Ама со решеност преку СВОЈОТ автентичен стих да остават своја трага во светот и времето, токму заради таа силна верба во поезијата. Затоа, не само што можеме, туку и треба да ги поддржаме да останат истрајни во таа нивна верба, оти само ако постои и таа и ќе успеат да разнесат кандилца низ мракот.

Затоа и се случува оваа антологија!

И тоа се случува кога, како што во веќе споменатото обраќање нагласи Урошевиќ: „Поет денес не е веќе оној што зборува во името на народот, пред големи маси луѓе, тој не тврди дека поседува дарба што му е дадена од Бога. Но, тој, исто така, не се согласува да биде дворски шут, шоумен, циркусант кој им приредува забавни точки на луѓе гладни за лесна разонода. Тој се помирува со тоа да биде без привилегии, без почести, дури и без можности да му се чуе гласот во еден поширок простор – тој се повлекува од првите редови на јавната сцена; за да ја сочува својата самостојност и своето достоинство, тој се согласува да биде скромен граѓанин – навистина, граѓанин со малку несекојдневна професија, со некакви свои цели и свој, посебен јазик на изразување, но и со право на свој сопствен морал и своја слобода.“²⁵ Забележливо е дека иако сите или поголемиот дел млади автори што се дел од „Ново раѓање на зборот“ веќе ја сфатиле оваа позиција на поетот во времето денешно, нивно и наше и веќе ја понесуваат улогата на скромни граѓани со посебен јазик на изразување, сепак, повеќемина од нив не се помируваат со тоа да се без можности да се чуе нивниот (поетски) глас во кој одново се случува раѓање на зборот.

²⁵Текстот од обраќањето на чествувањето на Денот на поезијата – 21 март, во 2012 година во Националната и универзитетска библиотека во Скопје е цитиран според книгата „Viola argemone: белешки за поезијата“ (Скопје: Готен и Македонска академија на науките и уметностите, 2021).

Исто како што се чини не се помирувале/а/ат и нивни претходници, со увереност дека песната се откинува од клунот на птица во крвта што лета, од црвеното небо на запалените вени, од тие далноводи на два непомирливи света, тие изгрејсонца со неодгатнати мени. Од гневот на иконите, тие неразбирливи гами, од громот врз копјето на воиног со камен што е сраснат, од сонот на тие повисоки што се од сонот што ги мами, и што се раѓаат пак откако еднаш згаснат²⁶ – онака како што пееше Шопов. Зашто и овие (по)млади автори бараат и создаваат такви можности, за што сведочат и објавените книги на дел од нив, присуството во електронските списанија, создавањето електронски платформи²⁷ и организирањето настани на кои можат да го (до)искажат своето поетско и воопшто книжевно и мислечко, а притоа неретко и критичко Јас,²⁸ при што се случува ново раѓање на зборот.

Во тоа нивно книжевно-општествено (самоиницијативно) ангажирање се препознава дури и еден рациновски дух. Ова се чини мора да се нагласи во оваа 2023 година, кога се навршуваат и 115 години од раѓањето и 80 години од прераната смрт на Коста Солев Рацин, кој во оваа антологија е *присуиен* (и) преку две песни на Андреј Медик Лазаревски – и тоа едната со директна посвета и интерпретатиско осврнување кон Рациновите епистоларни текстови за Раца, а во другата како хипертекст. Во еден од своите текстови, Рацин истакна: „Вистина, актуелност на денешнинава не е баш книжевноста, секако. Но значи ли тоа дека и покрај тоа книжевноста е некоја 'terra incognita' и дека писателите се така

²⁶ Парафразирани се стихови од песната „Гледач во пепелта“ од Ацо Шопов, објавена во неговата истоимена поетска книга (1970).

²⁷ Во изминатиот период, особено забележлива е е-платформата „Култура Бета“ (<https://www.kulturabeta.com>) зад која стои „младинско здружение за креативно и културно изразување, неформална организација за сите млади кои имаат идеј за развој на културата надвор од културните институции“, како што е наведено на самата платформа. Таа, меѓу другото, има за цел поттикнување на младинската слободна и неформална култура и остварување на најразлични културни случувања меѓу младите. Дел од тимот на „Култура Бета“, како и автори кои биле претставени на е-платформата, со свои песни се дел од оваа антологија.

²⁸ Во последниот период, одделно внимание предизвикува настанот „Поетска епизода“ кој како концепт започна во 2022 година и се одржува периодично, како проект на Андреј Медик Лазаревски и Ивана Јовановска, а во организација на „Култура Бета“. Идејата на овој настан е да ја промовира и афирмира македонска поезија и да даде глас на новите и млади автори кои имаат верба во моќта на поезијата.

далеку надвор од таа актуелност? Ќе се земе ли предвид дека особено најмладите се тие коишто сакаат да заседнат на изворите на општествените противречности и дека овие, пак, се суштински за понатамошниот развиток на општеството – тогаш ќе се увиди од каква револуционерна или реакционерна важност е нивната дејност и положба на едно правилно гледиште.²⁹ Се чини во ангажманот на дел од овие (по)млади творци за поттикнување и афирмирање на книжевните, пред сè поетските вредности, ама и во ангажираноста на дел од нивното поетско творештво во контекст на самата општествена стварност, се препознава и нивната решеност да се обидат да застанат спротивставувајќи се на изворите на општествените противречности.

Тоа го потврдуваат и со своите стихови. Меѓу нив се и оние на Исток Ј. Улчар од песната во која му се обраќа токму на Рацин, „Другар Солев, сега и туѓите дворови се црни!“ Како и оние со кои Горазд Кени Китановски саркастично *џовикува*: „исушете го и Охридско / Искорнете ги сите дрвја и планини / ќе дишеме / проекти и грангови“. Но (и) во ваквите, повеќе или помалку, ангажирани стихови не само што не отсуствува, ами и најприсутна, покрај револтот од општествените противречности и бунтот, сепак, е надежта за биднина. Дури „Под мозаиков од Вавилонската кула, / Сè уште на различни јазици зборуваме, / А сепак се разбираме. Колку-толку.“ како во песна на Борислав Јарчевски. И дури „Предизвик сме за другиот свет / во којшто насираме, / со погледите правиме да испарат / остатоците од идеалот“, како во стихови на Пепи Стамков. Па затоа, Иван Иванов со „Наместо манифест“ порачува: „Дојдете, знам дека нè има, / Бројни сме, нам не ни треба попис. / Штом од секое грло громогласно слушнам: 'Ура' / Ќе знам дека повторно ќе бидеме свои.“

Сепак, мора да се има предвид дека, се чини, кај најголемиот дел од авторите родени од 1991 година наваму, дејствувањето за

²⁹ Во текстот објавен под наслов „С. М. Штедимлија: Скидање маске, Загреб, 1931“, во списанието *Књижевни круг*, год 1, св. 5, септември-октомври 1932. На македонски јазик во превод на Тодор Димитровски, текстот е објавен во публикацијата „Проза и публицистика“ (Скопје: Наша книга, 1987) Во неа на македонски јазик се објавени расказите, одломки од романот „Афион“ и огледите, статиите и приказите на Коста Солев Рацин.

ните објави на не мал дел од нив. Впрочем, не малку од нив веќе и остваруваат влог, пред сè со својата поезија, но (некои) и со својот културен активизам со заложби за нашата книжевна стварност.

Како што во една прилика има нагласено Шопов: „Поезијата бара комплетни личности. Тоа значи: без етика – нема творештво.“³¹ Од досегашните творечки и воопшто културни остварувања на барем дел од авторите од „Ново раѓање на зборот“ може да се забележи дека (засега) се потврдуваат како такви личности. Затоа се чини оваа антологија е потребна и за преку избраното од нивното творештво и преку нивните биографии и да посочи на нив, ама и да се сподели очекувањето од нив во времето што следи, во кое токму како такви личности ќе треба да остварат и натамошен влог за културната (и следствено, општествената) стварност.

Но, оваа антологија се случува и за истовремено да се препознаат и истакнат и поетиките и воопшто вредностите на писмата на оние (по)млади автори кои, за да ја сочуваат својата самотојност, веќе се помириле и со тоа да не бараат и да се без многу можности да им се чуе гласот во еден поширок простор. Затоа што меѓу нив има такви, чии гласови, заради нивните естетски вредности во *новиото раѓање на зборот* треба да се чујат и во нашиот поширок книжевен и културен простор, иако тие во целост се посветиле на судирот на песната со стварноста и со себеси, без тоа да го остварат на повидлив, сценски дел од нашата стварност. И тоа треба да се чујат и исчитаат токму заради тој судир, во кој се (пре)создаваат поетичките особености на нивната творечка автентичност – затоа што (и) во тој судир се случува *новиото раѓање на зборот* во македонскиот книжевен простор.

Ама, пред сè, оваа антологија се приреди затоа што во творештвото на авторите родени од 1991 година наваму, тоа *ново раѓање на зборот* се остварува и со тежнење кон формално совршенство на песната, како и кон негово внатрешно содржинско оправдување, кон што, како што посочи и самиот, теж-

³¹ Од разговорот со Ацо Шопов воден од поетот и новинар Ристо Лазаров и објавен под наслов „Ацо Шопов: Без етика нема творештво“ во списанието *Млад борец*, Скопје, 20 септември 1972, стр. 13.

нееше и великанот Ацо Шопов³². И кон што тежнееја и тежнеат и сите други знаменити автори кои веќе се канонски поети во македонската и/или европската и светската книжевност. Токму заради тоа тежнење кон формално совршенство, во голем дел од песните на овие (по)млади автори се забележува дека не се препуштаат само на лесноицијата на слободниот стих, туку следејќи го кажаното и од Блаже Конески, го чуваат зборот „... добро врзан / како необучен коњ / што знае / да каса, да клоца, да мава“.³³ Затоа што се со цврста лична убеденост дека: „Зборот е единствениот клуч со кој можат да се отворат проблемите на човековата егзистенција и сите други витални проблеми на денешнината.“³⁴, како што порача Шопов. Таа убеденост се препознава во дел од нивните стихови. Дури и тогаш кога меѓу сонот и јавето се во потрага по „Оној збор што сè уште не постои на врвот на јазикот...“, како во стихови на Габриела Мишел Милкова Робинс или кога лирскиот субјект е во „бегство од спознајната уметност“ како кај Верица Мукоска. Оти „Прво беше зборот“ како што со интертекстуална врска е насловена и песна на Гордана Балеска Трифуноска... Но, се чини, и затоа на места, во и меѓу стиховите на дел од нив се препознава и Шоповото поимање на тишината, па можеби оттаму и прашањето „а кои се тие зборови / што ги слушаш / погласно од тишината“ во песна на Благоица Трајковска. Иако кај нив, се чини, има силна верба дека сè е или, барем, дека сè може да биде (и) збор, па најверојатно затоа и стиховите на Софија Поповска порачуваат: „Зад мене се зборови и тие се врата од / салата со огледала, / каде секое огледало е врата, а секоја врата – огледало.“ Но и затоа „секој секому огледало /, и ништо да не остане недоречено.“, во една од досега најпознатите песни на Андреј Ал-Асади.

³² „Тежнеам кон еден вид формално совршенство и сакам тоа формално совршенство да има и внатрешно содржинско оправдување“ Ацо Шопов во разговорот воден од Предраг Пртиќ и објавен под наслов „Ацо Шопов, поетот за кого е врзана еволуцијата на македонскиот поетски израз“ (оригинал: „Асо Шопов Pesnik za koga je vezana evolucija makedonskog poetskog izraza“, во списанието *Duga*), бр. 1008, Белград, 25 март 1965, стр. 16-17.

³³ Стихови на Блаже Конески од песната „Зборот“ објавена во стихозбирката „Сензограф“ (1989).

³⁴ Од разговорот со Ацо Шопов воден од Ѓоко Поповски и објавен под наслов „Со отворени очи околу себе“, во дневниот весник *Нова Македонија*, Скопје, 28 јуни 1970, стр. 8.

Во дел од песните на овие (по)млади автори, формалното совршенство се остварува со стилски фигури кои, се чини, со толку забележлива употреба што е во функција на севкупното структурирање на песната, и не биле дотолку присутни во македонското поетско искуство од дел од модернистичкото доба наваму. Па така, во дел од песните од некои од овие (по)млади автори, таквата строга, ама творечки созреана формална совршеност во структурирањето на песната, само навидум, при првиот прочит се чини како подведеност под некои претходно познати поетски поетички обрасци. За потоа, во следниот прочит, кога се осознава нејзиното внатрешно содржинско оправдување што упатува и на други интерпретативни рамништа, да се сфати дека всушност станува збор за поетичко навраќање кон некои особености на македонското пеење од современата традиција, за денес со нив да се оствари автентичното искажување за некои нови или стари, вечни поетски теми и прашања, со одек на актуелната стварност во и околу денешниот творец. Иако, неоспорно, меѓу овие автори има и такви што и тоа формално совршенство и неговото внатрешно содржинско оправдување настојуваат да го остварат доминантно со форми на поетски израз на *новиото време*, со игра, скокотлива асоцијативност, хумор или зборовен транс, при што кај нив најверојатно се јавува прашањето кое во песна и отворено го поставува Васил Ханџиски: „Што ако сè ова е само во мојата глава?“

Меѓу примерите од песните од оваа антологија во кои се пројавуваат ваквите форми на поетски израз е и „Пресечен кабел“ од Марија Грубор, во која комуникацијата меѓу лирскиот субјект и лирскиот објект се остварува со слем-поетиката. Од друга страна, пак, покрај во дел од творештвото на Ал-Асади, и во песните на автори родени во овој, XXI век – Иван Николов, Дамјан Златановски и Лука Иванов, иако во слободен стих, особено се забележува реактуализацијата на римата како носечка особеност на изразот³⁵, по нејзиното забележливо отсуство во

³⁵ Иако кај Николов, употребата на римата се остварува (и) како поетска, односно поетичка игра, додека кај Златановски (вкрстена рима) и Иванов (паралелна рима) упатува на приврзаност кон *архаични модалитети* на стихотворство, забележлива е тенденцијата со неа и со мелодичноста што таа ѝ ја дава/враќа на песната да се манифестира поинаков стил на остварување на авторското поетско *јас* од оној на нивните генерациjsки блиски современници.

голем дел од македонскиот поетски дискурс во последните три децении Во контекст на овие примери, се чини соодветно е да се спомене и „Кафез на лудите“ на Никола Наумовски, во која *поејскиот јазик на секојдневниот* позабележливо навлезен во македонската песна со творештвото на автори кои дебитираа кон крајот на минатиот и во првата деценија на овој век, се вклопува во структура на песна која ни е позната и од модернистичкиот период на нашиот книжевен празвој. И притоа „Лудо е и лудилото, / а за здравиот разум не ме ни прашувај. // И ти си луд, драг читателу. / Ти најверојатно си полуд и од лудите.“ Се чини кон таква авторска постапка на места клони и Софија Тодороска, особено забележливо во песната „Грација“, како и Сара Филипа Попова. Иако сите реферираат кон одделен, друг код од македонскиот модернизам, при што кај некои до израз доаѓа и директното обраќање, како кај Љубица Петровска и Макријана Јорданова која упатува и *лиризиран ѝовик*: „положи ме во леглото / каде си позајмуваме делови од себе, / онаму каде се одземаме / и себеси се подаруваме.“. А илустративни примери се и песните на Никола Дукоски, особено „Стојан си имал синови“ во која поетскиот израз на *новиот време* се остварува со препрочитување и поетичка, интертекстуална игра со народната песна – постапка што ни е позната и од некои претходни пројави од македонското поетско искуство, а е повеќекратно присутна во неговото творештво и надвор од застапеното во антологијата.

Имајќи ги предвид (и) овие примери, но и воопшто, тенденциите присутни во поетското творештво на (по)младите автори, не може барем резимирано да не се подвлече дека дури и употребата на *новиите* форми на поетски израз, нивните поетски не ги дистанцира од традицијата, туку само резултира со поинаков начин на остварување на релацијата со неа во споредба со оние што творечки можеби не се дотолку изложени на поетскиот експеримент. Ама истовремено, и едните и другите се со изразена авторска свесност за традицијата како фактор во остварувањето на *новиот раѓање на зборот*.

Но, и оние автори кои доминантно се насочени кон реактуализација на традицијата во поинакви поетички рамки, и оние

кои барем при првичниот прочит се чини дека првенствено клонат кон нови форми на израз, не дозволуваат во нивните стихови да има премногу рационалност и наративност. Запрашувајќи се дали е тоа свесна авторска постапка, се присекаваме и на зборовите на Шопов: „За мене беше речено дека сум ја укинал наративноста во поезијата, дека зборовите сум ги свел на минимум. Гледано однадвор, тоа може да се сфати како метод, како свесна и промислена постапка. Но, од моја страна, јас едноставно употребувам онолку зборови колку што ми се потребни за да го кажам она што имам да го кажам.“³⁶ Се чини дека и кај овие (по)млади автори станува збор за истото – не за свесна авторска постапка и метод, туку за стил и начин на поетски израз диктиран од своите лични творечки, мисловни и едновремено естетски побуди, ама со веќе восприемени поетички достоинства од своите претходници како дел од националниот лирски код.

И клучно, и едните и другите го остваруваат *новото раѓање на зборот*. Вклучително и најмладите меѓу нив – оние што се родени во првата деценија на овој век, а кои, се чини, допрва ќе ги прикажат поголемите резултати од својот творечки опит. Оти, меѓу другото, и за нив, песната е (единствениот) простор во кој може да е искаже неискажливото и да се прикаже она што е и невидливо во стварноста надвор од неа. Па затоа, дури „Во левиот џеб од капутот ја носам / мечтата кон едноставното“, „во десниот џеб од капутот носам очила, / да би можел кога гласот Сонцето / ќе го стигне и пеперутката полен ми донесе, / да мечтаам по градината која пролет не дочекала.“, вели во својата песна Сатја Александар Давитков. Својот влог во новото раѓање на зборот, тие го остваруваат и тогаш кога пишуваат за теми што се присутни во речиси сите развојни фази на современата македонска поезија од завршување на соцреалистичкиот период наваму. Како што, на пример, е темата (и) за градот, кога „законодавецот е чекор кон / небиднина и рибата без перка“, а Скопје е „...маглив етер од бесконечни / кодови“ во стиховите на Емануела Ковачевска Китановска, и кога „Градот, пропаднат адолесцент / се оживеа

³⁶ Од разговорот со Ацо Шопов воден од хрватскиот книжевен историчар и критичар Иван Крталник и објавен под наслов „Врзан сум за Македонија“ (оригинал: „Vezan sam za Makedoniju“) во списанието *Око (Oko)*, год 4, бр 123, Загреб, декември 1976

толку многу што се изгуби / сам во својата котлина“ во „Градско дете“ на Ива Петреска. Но и кога во нивната поезија има исповеден тон и „Да можам да се саморазложам, / би се разложила / на реченица.“, како во стихови на Сара Ѓорѓијоска. И кога „Ако светот е ништо и сето е лажно значи дека ништо е сè. / Ако ништо е сè, значи и тоа е нешто. / А, ако е нешто, е лажно. / Не сакам да бидам ниту нешто ниту сешто, ако сè е ништо тогаш сакам да сум целото ништо.“, како што пишува Јована Стаматовска. Или кога „Сама ќе везам црни кошули. / Самата в тело ќе си ги скројам.“ во „Црн слободен славеј“ на Драгана Стојадиновска.

Засега, не може со сигурност да се каже дека преку *новиот раѓање на зборот* со поезијата на (по)младите македонски автори следи нова стилско-формациска етапа која е јасно дефинирана, иако зад творечкиот индивидуализам сега се насетува можен нов модернизам. Како што пред десетина години, преку остварувањата на тогаш младите автори, особено оние родени во осумдесеттите години на минатиот век се насетуваше можност за нов реализам. Но потоа, тој нов реализам не го доживеа зенитот на негово целосно ситуирање во македонскиот книжевен простор, токму заради изразениот авторски, книжевен индивидуализам. А тој не е врамен во стилско-формациска рамка, ги ползува книжевните искуства, но едновременно преку индивидуалниот творечки чин се стреми и кон нова книжевна естетика. Оттука, не може со сигурност да се тврди и дали овој нов модернизам што се насетува целосно ќе се ситуира во македонското поетско јадро. Ама со сигурност може и треба да се каже дека авторите што го претставуваат, со своето творештво веќе се нов момент во развојот на македонската поетска реч. Момент во кој се остварува суштински континуитет на традицијата на современата македонска поезија, вклучително и со реактуализација на некои канонизирани поетички вредности, но едновременно до израз доаѓа и иновацијата, при што кај дел од нив таа е директно поврзана со поетската традиција и не се остварува дистанцирана од неа. Впрочем, поетички, кај добар дел од овие нови (а некои и веќе не толку нови, ама сепак млади) поетски гласови се чини се отвара она за што во творечкиот процес се залагаа и низа

македонски поети, особено во текот на модернизмот, односно во претпостмодернистичкиот период на нашиот книжевен развој. И притоа, не само што се случува вклопување на старите пораки во современ израз, туку се случува и вклопување нови пораки во традиционален израз, ама развиен и надграден и со дел од постмодернистичките и постпостмодернистичките искуства.

Сепак, не може да се пренебрегне дека меѓу овие (по)млади автори има и такви кои (сè уште) се приврзаници на изразито постпостмодернистичките особености на поетскиот текст или на поетиката која дебитираще кај нас во првата деценија на минатиот век. Ама и едните и другите (и третите) се чини веруваат во моќта на зборот и на поезијата. Затоа, во која насока ќе продолжи да се развива оваа фаза на македонската поезија, особено имајќи ја предвид и хетерогеноста на поетиките на творештвото на дел од овие автори, се чини ќе мора да проследиме во годините пред нас... Но ако се имаат предвид пред сè творечките резултати и приврзаноста кон поезијата на еден дел од нив, засега и можеме да сме сигурни дека ќе е насока на остварување континуитет на еволуцијата на македонското поетско писмо, но, се чини, можеби и со навраќање кон некои постари и подолг период запоставени форми на поетски израз. И клучно – сите тие творечки еволутивни процеси, во творештвата на дел од авторите чии песни се поместени во оваа антологија, всушност започнуваат во овие години – од последните години на втората деценија на минатиот век, наваму, со *ново раѓање на зборот*.

*

Искуствата покажуваат дека кога се приредува антологиски избор на творештвото на млади автори не може со целосна сигурност да се тврди колкумина од нив ќе останат целоживотно доследни на поетскиот порив, кој некогаш (или можеби секогаш) „...за смисла не прашува“³⁷. Иако речиси секогаш, приредувачите, за оние автори кои се застапени, очекуваат дека повеќе или помалку ќе останат на книжевната сцена и ќе се вградуваат себеси во естетската вертикала која ќе има централно место на сце-

³⁷ Од стих од песната „Зборот“ на Блаже Конески, објавена во стихозбирката „Записи“ (1974)

ната и во времето што претстои. Се чини дека така е и овојпат, особено затоа што повеќемина од застапените автори и веќе имаат вградено дел од себеси во достоинствата на актуелната македонска книжевна стварност и веќе се етаблирани авторски имиња. Но, неслучајно е што во овој антологиски избор се издвои место и за тие кои не се до толку често присутни на сцената или имаат творечки резултати за кои критичкиот суд за естетското упатува кон очекување натамошни повисоки творечки достигнувања, а и досегашното нивно поетско творештво е забележливо. Како и за оние кои се активни, но чие објавено творештво засега не е со позначаен обем и не е толку видливо и етаблирано на книжевната сцена, особено не како на некои од авторите родени во 90-те години, при што тука се и оние кои дел од она што го имаат напишано го немаат објавено во одделна, авторска книга која е евидентирана и достапна во библиотеките. Но станува збор за творештво со автентични поетски на нови поетски гласови кои може да се очекува допрва да одекнуваат низ книжевниот простор. Затоа, се чини, за некого, оваа антологија ќе биде валоризација, за некого поттик, додека за други, можност за детален увид во македонската поетска стварност. Оти кога се говори за овие автори и се исчитува нивното творештво, не може да се рече само флоскулното „нивно е времето пред нас“, оти за дел од нив, а и сегашноста што ја живееме, е *нивно време* во кое веќе остваруваат (по)значајни творечки резултати.

Очекуваме дека најголемиот дел од овие автори ќе го продолжат својот творечки пат, како и досега - индивидуално, со своја автентична поетика. Впрочем, така и треба да биде! Објавувањето на ваквите антологии нема за цел да поттикне постојан колективен настап, туку со критички суд и валоризација да овозможи голема слика за новите тенденции и поетски во поезијата или книжевноста воопшто и да посочи на она што е нова вредност во книжевниот простор. Впрочем, не е откровение дека (пре)создавањето на песната, а следствено на тоа и самиот творечки пат, поетот ги остварува индивидуално. Неоспорно е дека може да се изнајдат многу поетски формулации за тоа дека не е сам, оти со него е и песната, и инспирацијата, и поттикот, и лир-

скиот субјект итн., ама и зад сите тие поетски изразени сегменти на творечкото Јас, сепак, е дел од она што ја отсликува поетовата личност и неговата сенка...

Се надеваме дека во годините што се пред нас, авторите чие творештво е застапено во овој антологиски избор, како и оние што на сцената ќе дојдат допрва³⁸, ама и сите нивни и наши современици од книжевниот простор ќе ја имаат предвид суштината на она што пред повеќе од 60 години го има истакнато Матеја Матевски, безмалку половина век пред да го добие Златниот венец на СВП во 2011 година: „...поезијата прилега на голема штафетна трка. Но трка во која ничија работа не е свршена. Зашто ако почнува поетската авантура на многумина, ничија не е завршена ниту пак е на завршување. Загоа секој ја носи во себе својата поетска палка, за да му се придружат други, трети, допирајќи се, мешајќи се во таа трка што се вика поезија, со поезијата во себе, кон поезијата, сите млади. Како и таа самата.“³⁹ А како што има нагласено Ацо Шопов уште пред повеќе од шест децении, токму „поезијата е младост на убавината, жед за неа, право на неа, илузија“⁴⁰, но е и „...игра со убавината, во име на човечката убавина, бидејќи не постои надвор од човекот.“⁴¹ Искрено посакуваме овие (по)млади автори да

³⁸ Досегашните искуства со ваков тип антологин укажуваат дека и по нивната објава, на книжевната сцена дебитираат нови авторски имиња што припаѓаат на истиот *генерациски код*, при што некои од нив потоа останувале/а посветени на творечкиот порив и опит и се вбројуваат меѓу носечките пера вклучително и меѓу генерациски блиските. Оттука, може да се очекува дека тоа ќе се случи и по објавувањето на оваа антологија, со пројавување нови авторски гласови, особено родени во 2000-те години. Впрочем, покрај овозможувањето голема слика за новите тенденции и поетски во поезијата или книжевноста, воопшто, и посочувањето на она што е нова вредност во книжевниот простор, една од целите на ваквите антологии е и да биде поттик за оние што имаат резултати од својот поетски/книжевен порив и опит, ама ги немаат објавено и изнесено пред критичкиот суд во книжевниот простор.

³⁹ Од излагањето на Матеја Матевски на Струшките вечери на поезијата во 1962 година, при претставување на современата македонска поезија во текот на четвртата фестивалска вечер. Текстот е објавен под наслов „Од традицијата кон иднината“ во книгата „Од традицијата кон иднината“ – кн. 5 од избраните дела на Матевски, есеј и критика (Скопје: Матица македонска, 2005).

⁴⁰ Од интервјуто за литературната редакција на Радио Телевизија Белград, на крајот на 1960 г. Машинописот се наоѓа во фондот „Ацо Шопов“ во Архивот на Македонската академија на науките и уметностите „Харалампие Поленакоски“ (АН К3 АЕ93), а преводот и македонски јазик е на Јасмина Шопова и е достапен на повеќејазичниот веб-портал „Лирскиот дом на Ацо Шопов“ (<https://www.acosopov.com/>).

⁴¹ Цитирано според рубриката „Искажувања на Шопов“ на повеќејазичниот веб-портал „Лирскиот дом на Ацо Шопов“ (<https://www.acosopov.com/>).

ја продолжат ова игра во која се случува *ново раѓање на зборот!* И во себе да ја сочуваат вербата во поезијата и како досега, да ги имаат на ум зборовите на Шопов, дека: „...секоје влебување, секој конформизам е смрт за творештвото.“⁴²...

*

Неколку години пред неговото физичко заминување од овој свет, во една прилика Шопов има истакнато: „Поетот го открива неговата песна, а не потписот што го става под неа.“⁴³ Ова е една од најголемите и најважни, непорекливи вистини кои треба да се имаат предвид секогаш кога се анализира и вреднува поетското творештво. Затоа, се чини, овој уведен текст за *новиот раѓање на зборот* веќе треба и да заврши, за да може вниманието во целост да се насочи кон она што и во ова издание е најважно – поезијата. Затоа, овој уведен текст би го завршиле, ама со повик:

(Пре)прочитајте ги песните што се меѓу кориците на оваа антологија, поместени по кратките биографии на авторите – оти само така ќе може да се (до)откријат новите поетски писма во македонскиот книжевен простор во кои и во и меѓу стиховите се случува *новиот раѓање на зборот* – песни во кои „зборот се двои од темнината“⁴⁴!

Скопје, јули 2023 година

Весна Мојсова-Чепишевска
Иван Антоновски

⁴² Од разговорот со Ацо Шопов воден од поетот и новинар Ристо Лазаров и објавен под наслов „Ацо Шопов: Без етика нема творештво“ во списанието *Млад борец*, Скопје, 20 септември 1972, стр. 13.

⁴³ Од разговорот со Ацо Шопов воден од босанскохерцеговскиот писател Ненад Радановиќ и објавен под наслов „Границите на слободата се граници на поетското творештво“ (оригинал: „Granice slobode su granice pesničkog stvaralaštva“) во списанието *Ослободување (Oslobodenje)*, Сараево, 14 октомври 1978, стр. 11.

⁴⁴ Стих од песната „Раѓање на зборот“ од Ацо Шопов, според првообјавата во списанието *Современост*, XII, бр 4, 1963. Во верзијата на песната објавена потоа во поетската книга „Небиднина“ (1963), извршена е измена во стихот и тој гласи: „зборот се двои од темнина“.